

## **Tarjima adabiyoti o'zbek xalqining milliy ma'naviy boyligining ajralmas qismiga aylandi**

**Boyxurozov Diyorbek Sherzod o'gli**  
(Toshkent davlat transport universiteti talabasi)

**Annotatsiya:** Maqsud Shayxzoda ko'plab tarjimalar yuqori badiiy sifat bilan ajralib turadi. U o'zbek o'quvchilarini ellikdan ortiq mualliflarning Durdoni asarlari bilan tanishtirdi. Badiiy tarjima mamlakatimiz madaniyati va adabiyoti rivojida hamda ijtimoiy kommunistik ongni xalqarolashtirishda katta rol o'ynaydi.

**Kalit so'zlar:** shoir, asar, tarjimon, Maqsud Shayxzod, kitob, she'r, janr, she'rlar.

Badiiy tarjima mamlakatimiz madaniyati va adabiyoti rivojida hamda ijtimoiy kommunistik ongni xalqarolashtirishda katta rol o'ynaydi. Uning milliy madaniyatlarni o'zaro boyitishdagi ahamiyati bebahodir. Madaniyatlarni o'zaro boyitishni yanada samarali qilish, barcha odamlarga har bir xalqimiz madaniyati beradigan barcha yaxshi narsalarga yanada kengroq kirish imkoniyatini ochish uchun bugungi talablarga javob beradigan yangi ish usullari va shakllarini izlash o'jarlik bilan". Ushbu olijanob ishda iste'dodli Musa vazirlarining tarjima faoliyati katta foyda keltiradi.

Bunday ishning ahamiyatini chuqur anglagan o'zbek yozuvchilari qardosh xalqlar adabiyotining yutuqlari, jahon klassikasi asarlari bilan doimo tanishadilar va eng muhim, g'oyaviy va she'riy jihatdan qimmatli bo'lgan barcha narsalarni o'z ona tillariga tarjima qiladilar. Tarjima adabiyoti o'zbek xalqining milliy ma'naviy boyligining ajralmas qismiga aylandi, u o'quvchilarning ongi va qalbiga faol va ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbekistonda tarjima ishining shakllanishi va rivojlanishiga katta hissa qo'shganlar orasida xizmat ko'rsatgan san'at arbobi Maks Shayxzodaning ismini aytish kerak. Rus va Ozarbayjondan ona tiliga tarjima qilingan ko'plab yuqori badiiy asarlar uning qalamiga tegishli; u juda muvaffaqiyatli

Uning ko'plab tarjimalari yuqori badiiy sifat bilan ajralib turadi. M. Shayxzade o'zbek o'quvchilarini ellikdan ortiq mualliflarning Durdoni asarlari bilan tanishtirdi. O'zbekiston Respublikasi davlat arxitektura va qurilish vazirligi X. Sulaymonova ona tilidan rus tiliga tarjima qilingan ko'plab she'rlarni topdi. Shunday qilib, tarjima ishlari Sharq xalqlari tarixini mukammal nomlagan, jahon badiiy adabiyotining mutaxassisi bo'lgan, mahalliy va xorijiy klassiklar vakillarining qiziqarli adabiy portretlarini yaratgan Shayxzoda ijodining muhim qismini egallagan. Uning adabiy qarashlari bir qator maxsus asarlarda o'rganilgan\*.

Shayxzoda qalamida o'zbek, rus va Ozarbayjon tillarida yigirmadan ortiq to'plamlar, bir qator balladalar va she'rlar mavjud. Uning she'riy ijodining qirralari ko'plab tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan.

Maqsud Shayxzodani qiziqtirgan shoirlar doirasi ikki guruhdan iborat:

1) u butun hayoti davomida chuqur ijod qilgan yoki ularga ko'p marta murojaat qilgan shoirlar (V. Shekspir, Sh.Rustaveli, A. S. Pushkin, M. yu. Lermontov, V. V. Mayakovskiy, N. Hikmet, E. cha-rents, A. A. surkov, M. F. Axundov, ya. Kolas, S. Rustam);

2) U vaqti-vaqti bilan murojaat qilgan shoirlar (D. Bayron, R. Tagor, Vallathal, Muhammad Kamol, Adam Mitskevich, R. I. Beher, S. Shchipachev, M. Rylskiy, A. Isaakyan, I. Chavchavadze, N. A. Nekrasov, T. G. Shevchenko, N. Gilyen, Abulkasim Lahuti, Rasul Rza, Eduard Bagritskiy, Yanka Kupala va boshqalar). Bu V. Shekspir asarlariga o'zining ijodiy kuchlarining katta qismini bergan Maks Shayxzadening tarjima ishining ko'lami. Va bu tasodif emas. Mashhur ingliz rassomi jon Drayden Shekspirning adabiyot tarixidagi xizmatlarini belgilab, "Shekspir bizning dramatik shoirlarimizning Gomer yoki otasi edi"\*deb ta'kidladi. U M. Shayxzoda uchun ham shunday edi. Uning asarlari tarjimoni "o'zining gumanistik yo'llari, dunyoda hukm surayotgan yovuzlikni ehtiros bilan fosh qilish, eng buyuk davr tomonidan ilgari surilgan yuksak axloqiy tamoyillarni himoya qilish" bilan zabt etdi

Maqsud Shayxzoda-taniqli o'zbek shoiri va dramaturgi, publitsist va pedagog. U haqiqatan ham eng katta va iste'dodli tarjimon. Uning ko'p qirrali ijodini o'rganishga ko'plab kapital va xususiy ishlar bag'ishlangan. Uning tarjima faoliyatining ba'zi jihatlari bo'yicha tadqiqotlar mavjud . Biroq, hozirgi kunga qadar uning ijodining bu muhim tomoni ilm-fan diqqat markazida bo'lmagan. Maxud Shayxzade ijodini maxsus o'rganish hali mavjud emas, bu esa dissertantni bu bo'shliqni to'ldirishga undadi.

Shayxzod tarjimalariga bag'ishlangan asarlarni qisqacha ko'rib chiqing: ushbu dissertatsiyada ochib berilgan va hal qilingan mavzular va muammolar hali keng qamrovli tadqiqot topilmagan.

Badiiy tarjima muammosini qiyosiy stilistika jihatidan ilmiy umumlashtirish tajribasi (ingliz va Amerika adabiyotlarining O'zbekcha tarjimalari misolida ). Toshkent, 1981 yil. chulpaning suvlari (Abdulhamid Sulaymonov) 1 va Maksuda Shayxzade2, ikkala tarjimaning omadlari va muvaffaqiyatsizliklarini ochib beradi, lekin bosh qahramonlarning tasvirlarini hisobga olmaydi. Hamlet, Romeo, Julietta va boshqa fojia qahramonlarini o'zbek tilida qayta tiklash muammosiga alohida e'tibor qaratamiz.

E. S. Aznaurova Gamletning mashhur monologini tahlil qildi., Maksud Shayxzadening ikkita tarjimasini (1948 va i960 yilgi nashrlar) ularning ingliz va rus tarjimalari bilan taqqoslagan. Asar muallifi Gafur G'ulom tomonidan qilingan "Qirol Lir" tarjimasiga,

ayniqsa Hazilkashning nutqiga, uning hazillariga, so'z o'yinlariga, so'z o'yinlariga e'tibor qaratadi; tarjimaning ba'zi xususiyatlariga (ko'proq lingvistik) munosabatini bildiradi. Tabiiyki, maqola doirasida u Hamletning xarakterini etkazish bilan bog'liq masalalarga ham murojaat qila olmadi.

M. Shayxzade Shekspir merosini o'zlashtirishda sharaflı o'rinlardan biri bo'lib, fanda birinchi marta Shekspirning ba'zi sonetlarining Shayx-Zade tarjimalarini tahlil qiladi, ularning sifatini baholaydi. So'nggi yillarda O'zbekistonda tarjimonlarning badiiy mahoratini o'rganishga bag'ishlangan bir qator ilmiy ishlar paydo bo'ldi.

"Romeo va Julietta" tragediyasining tarjimasiga kelsak, u tanqidda sezilarli aks ettirilmagan va maxsus tadqiqotga sazovor bo'lmagan. Biroq, bu uning alohida va batafsil o'rganishga loyiq emasligini anglatmaydi. Aksincha, fojia va uning tarjiması shunchalik ahamiyatliki, ularga kam e'tibor hayratlanarli. Bosh qahramonlarning xarakterlari, tarjimada ularni qayta yaratish muammosi. Bu tanlov tabiiy emas. Agar uning obrazlari xarakterlari chuqur ko'rib chiqilmagan bo'lsa, har qanday asarnı o'rganishni to'liq deb hisoblash mumkin emas, chunki g'oyaviy-tematik tarkib, kompozitsiya, syujet, syujet, holatlar, qahramonlar o'rtasidagi munosabatlar, asarning obrazli tuzilishi - "hayot shakli" ni tashkil etadigan har qanday narsa, qahramonlarning xarakterlari bilan sementlangan, rassomning ularning to'liq va rostgo'yiligiga intilishi bilan bog'liq. oshkor qilish. Belgilarning haqiqiy rekreatsiyasi tarjimaning "hayot shakli" va "Gamlet" va "Romeo va Juliet" tarjimalarida xarakterning rekreatsiyasi"ning etarligini belgilaydi. Ushbu asosiy muammo ushbu fojialarning badiiy xususiyatlarini o'rganish bilan bir qatorda hal qilinadi; arizachi tarjimon frazeologik birliklarni, so'z o'yinlarini, so'zlarni, "gapiradigan ismlarni" saqlab qolish masalasini qanday hal qilishi, ona tilida qayta yaratib bo'lmaydigan tasviriy vositalarga qanday ekvivalentlarni topishi bilan qiziqadi.

### **Adabiyotlar**

1. Mamurova, F., & Boyxurozov, D. (2024, December). U YILLAR O 'TGANLAR SAYXUNDAY OG 'IR...(Maqsud Shayxzoda). In INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE (Vol. 1, No. 12, pp. 235-239).
2. Mamurova, F., & Ruzmatova, Z. (2024, October). PHILOSOPHER OF THE POET, WISDOM. In INTERNATIONAL CONFERENCE ON MODERN DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AND LINGUISTICS (Vol. 1, No. 9, pp. 89-92).
3. Mamurova, F., & Aktamova, A. (2024, October). DEDICATION TO MAQSUD SHAYKHZODA. In INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE (Vol. 1, No. 10, pp. 294-298).
4. Islomovna, M. F. (2024, January). MAQSUD SHAYXZODA–IKKI XALQ DILBANDI. In INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE (Vol. 1, No. 1, pp. 263-266).